

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ז

פרשת מטות

א. תוספת ברכה .

פרק ל' פסוק ג': איש כי ידר נדר לח' (ל' ג')

הנה ענין נדר בכלל, מוסב גם על עניני חול, שנודר על כל דבר וענין בחיים, שיעשה או לא יעשה, ואם כן למה דייק הכתוב נדר לה'. אך הבאור הוא, משום דבכלל טוב להמנע מנדרים, כמש"כ (קהלת ה') טוב אשר לא תדור, ואמרו (נדרים, כ' א') אל תהי רגיל בנדרים, ושם (כ"ב א') כל הנודר כאלו בנה במה (משום שסיפו להכשל בדיני נדר ומערב מצוה לא יחל דברו בעבירה ביטול דבריו), ועוד ממין מאמרים כאלה, וכמש"כ בפסוק הקודם.

אך נדרים שהם לכבוד ה', כמו למען גדר עבירה, וכמו שאמר בועז (רות ג' י"ג) חי ה' שכבי עד הבקר, ובלשון זה נדר שלא יגע בה, או למען הזדרו במצות, כמו שאמר דוד נשבעתי ואקימה לשמור משפטי צדקך (תהלים קי"ט), ואמרו ע"ז בגמרא נדרים ח' א' דכיוון לזרוזי נפשי בקיום המצות, משום דעל עיקר קיום המצות לא שייך שבועה, משום דכל איש מושבע ועומד מהר סיני, ואין שבועה חלה על שבועה (וע' מש"כ בזה בפ' יתרו בפ' ויתיצבו בתחתית ההר, י"ט י"ז). — או כשאדם בעת צרה ר"ל אז מצוה לנודר, וכמ"ש במ"ר ר"פ ויצא וידר יעקב נדח לאמר — מהו לאמר — לומר לדורות שיהיו נודרין בעת צרה.

הנה רק באופנים וענינים כאלה מותר לנודר, וכל אלה כלול במלת נדר לה', לשם ה', המתיחסים לה', אבל בדברי חול ורשות טוב למנוע מנדרים.

מא"ת

1. אינה דבר מיוחד מוצא פרשניו בפסוק האחיבו להתחייב?
2. מתי ראוי לא לנדר ומתי אפשר ואולי אף כצו לנדר?
3. האם הנודר הינו באמנה מוחלטת או להיפך?
4. מה כצו ומתי?

* * *

ב. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.

מטות

פרק ל' פסוקים ו', טו', טז': קסה

- (ו) וה' יסלח לה'.⁸ על שגדרה מה שאין בגדה לקיים.⁹ פי הנניא אביה אתה. והיא לא ידעה את דעת אביה כשגדרה.¹⁰ והיה גדרה על דעת לקיים.¹¹

מטות

(טז) וְאִם הָפֵר יָפֵר אֶתְּם אַחֲרֵי שְׁמֵעוּ.
 אַחֲרֵי יוֹם שְׁמֵעוּ¹³, שְׁאִינוּ יִכּוֹל
 אֶזְ לַהֲתַחַרְט וּלְהַפֵּר¹⁴. וְנִשְׂאָ אֶת עֹנְוָה.
 כַּמְשַׁפֵּט כָּל מְכָרִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ לְעֵבֵר
 עֲבֵרָה¹⁵, אוֹ מוֹרֵה שֶׁקֶר וּמִתְעַדָּה¹⁶.

(טו) וְאִם הִחְרַשׁ יִחְרִישׁ. שֶׁהִשְׁתִּיקָה
 בְּמִי שֵׁישׁ בְּיָדוֹ לְמַחֹת הִיא כְּמוֹ
 הַדּוֹאָה, שֶׁהִשְׁתִּיקָה הוּא כְּמִסְכִּים בְּמָה
 שְׁנַעֲשֶׂה¹².

ומקור המושג בשבת נדב, (משנה): פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים. גמרא: לא שלו היתה אלא של שכינתו היתה, ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו.

טז

13. שלא כפירוש רש"י (בעקבות הספרי) 'אחרי קיומו', פירש רבינו בדרך הפשט, בהוסיפו 'יום', באשר יש לו כל היום להפר או לקיים. ואמנם מקשה המהר"ל ז"ל לומר שרצונו לומר אחרי יום השמיעה, דאם כן הוה ליה למכתב 'ואם יפר אחר יום שמעו'. ושמא רבינו מפרש על פי בראשית רבה מד, א: 'כל "אחר" שבמקרא - סמוך, "אחרי" - מופלג. 14. ומסר לה על הפרתו כאילו היתה "ביום שמעו", כאשר כתוצאה מכך עברה על נדרה בחשבה שהוא מופר. 15. מוסב על בתו (פסוק ו) שם נאמר "ואם הניא אביה", כלומר, מנע ממנה את האפשרות לקיים את נדרה (עיין ביאורנו שם). ועיין במלבי"ם שפירש: ויש הבדל בלשון בין "הניא" ובין "הפר". "הניא" פירושו שמונע את הדבר על ידי הכרח, ו"המפר" אינו מכריח את הבחירה, רק מבטל את הדבר. 16. במקרה והטעה אותה על מועד הפרתו את נדרה [ועיין בפירוש ראב"ע לשמות לד, במשמעות המושג נושא עון].

8. וקשה לרבינו, כמה חטאה שהיא זקוקה לסליחה, אם אביה הפר ובוזה ביטל את נדרה! 9. חידוש גדול בדברי רבינו: ההתחייבות שאדם מקבל על עצמו באמצעות נדר, כאשר ישנם מרכיבים אשר בדרך הטבע יוכלו למנוע ממנו מלקיים את נדרו, אף על פי שאמנם כן יזכה לקיים את נדרו, בכל זאת חטא בעצם קבלת הנדר, וזקוק בזה לסליחה. 10. משמע מדבריו, שאם הקדימה הבת לברר אצל אביה שדעתו נוחה מנדרה, ואח"כ "ביום שמעו" שינה הוא את דעתו בנדרו, שאין צריך שה' יסלח לה. 11. ומשמע להיפך (מהערה 10) שאם הקדימה לברר שאביה מתנגד לנדרה, ובכל זאת נדרה מדעתה, ואח"כ אביה הפר ביום שמעו, שבזה לא יקויים בה "וה' יסלח לה". מפירוש רבינו לפסוקנו נראה שמפרש "הניא" על פי פירוש רש"י לפי 'פשוטו', הוא 'בוזה לשון מניעה והסרה'. כלומר, אביה לא איפשר לה לקיים את נדרה. ויתכן שלא הפר פורמאלית, אלא מנע ממנה את האפשרות

הפיזית או הטכנית לקיים את מה שקיבלה על עצמה לעשות (ועיין פסוק טז להלן).

טז

12. וכן כתב רבינו להלן דברים כז, טו ד"ה ארור האיש, שבאכחנה בין ההדיוטות שלא היה בידם למחות ובין הנשיאים שיכלו למחות. ועיין עוד שמות לב, כז ד"ה עברו ושוכו משער לשער ('לכני' על הבלתי חוטאים שלא מיהו בחוטאים'), וכן לעיל כה, ד"ה נגד השמש ('ובזה יכופר להם על שלא מיחר בפושעים').

מלות

1. מה קשה לפרשנו בפסוק ו' ומה מצנהו.
2. מה ההקדף בין: "הניא" לבין "הפר" ואינה תוצאה יש להקדף זה הזכה למצנה?
3. אינה אפשרויות מצנה פרשנו כאן הקיימות מצות בפיסוף הנדר?
4. מתי ומאי צריך כפרה על מצויו?
5. מה יחסו של פרשנו בכלל לנדרים - מתוק הנאמר כאן?

* * *

ג. אור החיים.

פרק לא' פסוקים ח', יז':

(ח) וְאֵת מַלְכֵי וְגו' חֲמִשָּׁת וְגו'. טעם שהצריך הכתוב להזכיר מנינם, לומר שנהרגו יחד זה עם זה וראוי זה את זה במפלתו. ואומרו מלכי מדן פעם ב' אולי שנתפנו בכפל הדברים לומר שהרגום בידיעה שהם מלכי מדן ולא בהסתם הדעת: הרגו בתרב. הצריך לומר הרגו הגם שמוכן הוא שהרגוהו מסמיכות זכרונו עם

הנהרגים, יתבאר על פי דבריהם ז"ל (ספרי) שאמרו כי בלעם הלה ממדן לקראת ישראל ליצצם לבל ילחמו במדן ואמר להם ומה כשהייתם כו' עד כאן, הדברים גידו כי בלעם נהרג קדם הריגת ה' מלכי מדן, והוא מה שנתחכם ה' ויחד לו הריגה בפני עצמו להעריך שלא נהרג עמהם שלא היה מוכן כן אם לא היה אומר הרגו, ואומרו בתרב, לומר שבטלו כשפיו בערך ישראל והרגוהו בגשמי:

החיים

מטות לא

ונשמעת לו נמצא שמכשול עבודה זרה היה מהם, והוא אומר הן הנה פרוש מדינפשמ היו סבה לכני ישראל, בדבר בלעם וגו' פי' באמצעות סבת עצת בלעם שיצצם להפקיר בנותיהם לזנות, ותמצא שלא אמרו ז"ל שאמר בלעם אלא ענין הזנות פאומרם (שם) אלהיהן של אלו שונא זמה וכו' והם היו סבה למסור מעל בה' על דבר פעור שלא היו יודעים להשמע להם אלא אם ישתחוו לפעור, ותהי המגפה בעדת ה' פרוש בסבת עבודה זרה ולא בסבת הזנות, ומי גרם עבודה זרה הן הנה, ואומר ועתה וגו' פרוש יתודו על השגגה וינהרגו וגו' :

(יז) הרגו. הצריך לומר פעם ב' הרגו, אמר ר' שמעאל (ספרי) להפסיק וכו', שאם לא בן יהיה מאמר וכל אשה וגו' שקול אם נמשך למעלה או למטה, וקשה שהיה לו להקדים תבת החיוי לכם בפסוק וכל הטף על זה הדרך החיוי לכם כל הטף וגו', ובזה אין צריך לכפל מאמר הרגו, ואולי שחש לומר בן שאז תהיה הפונה שהוא מצוה אותם להחיותם, ולא בן מחשבת ה' אלא רשות הוא אומר שאין מצוה להמיתם, ולזה הקדים מאמר וכל הטף וגו' לומר שלא בא אלא להודיע מה יהיה דינם לא לצוות בהם :

ועוד נשאר לנו לישב מה שקשה עוד למה אמר הרגו בתחלת הכתוב ולא הספיק בהרגו שאמר לבסוף, ואולי שנתפנו להסמיך מאמר הרגו למאמר ועתה לומר שהתשובה הרמוזה בןעתה היא במעשה הריגה, וכל עוד שלא הרגו לא קימו תשובת החטא. או אפשר שנתפנו להסמיך הרגו לטף, ונהרגו לאשה וכו', לומר שיש מצוה על אלו בפני עצמן ועל אלו בפני עצמן. או נתפנו להסמיך זכרון ההריגה לתבת ועתה לומר שיהרגום תקף ומיד :

(יח) החיוי לכם. פרוש יגירו אותם שבוזה יקראו חיים כדי שיהיו ראיות להם להנשא לחפץ בהם :

טז) הן הנה וגו' בדבר בלעם. צריך לדעת פונת אומר הן הנה, עוד למה האריך לומר בדבר בלעם וגו' על דבר פעור, ויתבאר הדבר בהעיר למה שגגו פנתס וצדיקי עליון שהלכו עמו בדבר זה :

אכן פנתס ואנשי הצבא דנו ופטרומ מטעם שהנשים כפופות הן לבעליהם ולאבותיהם ואנוסים המה, והן האדון משה רבנו עליו השלום הרגיש שמטעם זה החיוי אותם וקא בטענה הנשמעת ואמר בשלמא אם לא היו עושים אלא מעשה הזנות שבא להם עליו מצות גדוליהם יש לדון אותם לזכות, אלא שהם עשו מעצמן מעשה אחר מה שלא צוה אותם גדוליהם שהוא מעשה פעור שאמרו רז"ל (במד"ר פ"כ) שהיו מוציאים להם צורת פעור ואומרים להם השתנה לזה ותהיה

אלות

1. קרא שם את פסוק ח', איך ניתן להבינו לפי פסוק?
2. אינה קשיים מוצא פרשנו צליהם הוא מנסה להשיב?
3. מה בדיוק צפה בלעם ולמה נהרס באופן מיוחד ולא עם חמשת מלכי מדין?
4. מה היתה דעת פנתס ואנשיו ואיך פרשנו מסביר עלה היה מקום לדונם לזכות?
5. איך צנין העבודה הזרה - בנוסף לזנות - מצטרפת לכאן?
6. איך פרשנו מסביר את: "החיוי"?

